

LUONTOPOLKU

Vattukuru

Lisätietoja:
Sytöteen luontokeskus
0205 64 6550
sytoe@msesa.fi

METSÄHALLITUS

Vattukurun Luontopolku

1 taulu

Vattukuru syntyi jääkauden loppuvaiheessa jäätikön ja vaaranrinteiden väliin patoutuneiden sulamisvesien purkauessa sen kautta. Geologisesti mielenkiintoisen maaston lisäksi Vattukurum alue tarjoaa nähtävää myös monipuolisen metsäluontonsa ansiosta. Vattukurum ja sen lähimaastoon on rakennettu 2,1 km mittainen luontopolku. Merkitty ja osittain pilkottu reitti johtaa metsien ja rinnesuon kautta Vattukuruun. Kurussa on laava. Lehtomaisen puuronvarenn kautta reitti palaa takaisin lähtöpisteeseen. Matkan varrella on alueen luonnosta, erityisesti vanhasta metsästä ja sen kasveista ja eläimistä kertovia luontotauluja.

Tämä esite auttaa sinua tutustumaan alueeseen jo etukäteen. Vattukurum luontopolun kaikki kymmenen opastettua kohdetta esitellään kukin omalla sivullaan. Viimeisillä sivuilla on lisäksi Vattukurum luontoon liittyviä tehtäviä. Oikeat vastaukset löydät samasta paikasta kuin tämän esitteeseen.

Tervetuloa Vattukuruun!

Sytöteelle **Posiolle** **Vattukurum luontopolun pääset**

Sytöteeltä Posiolle ja Tavalkoskelle vievästä tiestä (nro 882) Matkaa Sytöteeltä tulee vain muutama kilometri. Tien varressa on opaste Vattukuruun. Tämän esitteen takasivulta löydät Sytöteen alueen kartan.

1 taulu

Elämää pötkelössä

2 taulu

Lahopuusta riippuvaisia eliöitä on maamme metsissä tuhansia. Niistä suurin osa on pieniä ja pikkuhämöisiä. Suuremmista eläimistä lahoppuuta tarvitsevat mm. tikat, monet pöliöt sekä liito-orava.

Käyvät käyttävät ravintonaan pääasiassa kuollutta puuainesta, jota on vanhoissa metsissä runsaasti tarjolla. Lahoppuun määrän lisääksi myös kasvatilla olevan puuaineksen monipuolinen tarjonta on tärkeää, jotta juuri tiettyyn puulajiin ja lahoppuun liittyvät eläimet löytävät sopivan kasvualustan.

Lahokolva (Pötkö) on joidenkin vieraiden lahokolvien lisäksi laji.

Liito-orava (Pteronota) on harvinaisempi laji, jota tavataan lähinnä vanhoissa metsissä.

Pikkäiskä (Dendroica) on harvinaisempi laji.

Elämää maapuussa

3 taulu

Puun kuolluta monet elöt alkavat hyödyntää sitä -itse asiassa ensimmäiset lahottajat leikvät jo elävään heikentyneeseen puuhun. Kovakuoriaisista ensimmäisenä paikalle saattaa ehtiä kantoikäsi. Puu lahoaminen on pitkä prosessi. Usein se jaetaan neljään vaiheeseen, alkaen puun helpoimmin hyödynnettävien osien hyväksikäytöstä, jatkuen monen hajottajaryhmän yhteistyönä, kunnes sammalkokoon painunut puu on kokonaan hajotettu. Tällainen hajottamiskäsittely saattaa esimerkiksi kuselella kestää 150 vuotta.

Monet lahottajat ovat siinä määrin erikoistuneet tietyn tyyppiseen tehtävään, että ne ovat tulleita uhanalaisiksi lahoppuun vähentynyt. Kovakuoriaisista yli sata lajia on uhanalaisia tästä syystä. Vanhojen metsien säilyttäminen on tärkeää, jotta näillä lajeilla olisi mahdollisuus säilyä.

Maassa maahan puu allas, pötkö on lahoavaa puuta. Tämä maahan maahan pötkö on erittäin harvinaisempi laji.

Hyönteistö (Pötkö) on harvinaisempi laji.

Melko pötkö on harvinaisempi laji.

Männyn elinkaari

4 taulu

Männyn kehittyminen taimesta täysi-ikäiseksi tukkipuiksi kestää noin sata vuotta. Kasvunopeus riippuu kasvupaikan maantieteellisestä sijainnista ja viljavuudesta.

Jos mänty saa jatkaa elämänsä tukkipuun mität saavuttuaan, kasvaa se lähinnä paksuutta. Tällaista kasvua lempituntia, mutta elävää mäntyvanhusta sanotaan aikhiiksi. Nämä ikipetäjät ovat saattaneet selvitä jopa useasta metsäpaloista hengissä kilpakaaransa ansiosta.

Ajan myötä mäntyvanhuskin lopulta kuolee. Pystyvän kuolleesta puusta tulee kelo, jos se on elämänsä ehtoolla kitussaansä tervastunut ja pystyy näin vastustamaan lahottajia.

Kelo saattaa pysyä pystyssä vielä pitkään; vuosikymmeniä - sitkeimmät yli vuosisadan. Kaurimmin keiot säilyvät lahottajilta kylmässä ja kuivassa ilmastossa.

Metsäpalo

5 taulu

Ennen palojen tehokasta valvontaa metsäpalo on ollut tärkein metsästävä voima. Tuli onkin vierailut metsissä keskimäärin 100-200 vuoden välein - kuruilla kankaila (tiheimmin kuin tuoreilla kosteammilla maillo). Tuho ei useinkaan ole täydellinen, vaan paksukaarnaiset petäjät saattavat kestää montakin metsäpaloa.

Metsäpalo ovat tärkeitä monille lahoppuusta riippuvaisille lajeille, esimerkiksi lahottajaisiemille, sillä palaneissa metsissä lahoppuuta on saatavana pitkäksi aikaa.

Metsäpaloja vaativia lajeja Suomessa on hyvin vähän tai ne ovat hävinneet. Kuitenkin vaillista lahottajia on riippuvaisia lajeja on paljon.

Palon jälkeen kasvillisuus palautuu tietyssä järjestyksessä. Alkuvaiheessa nopeimmin leviävät ruohovartiset kasvit, esimerkiksi maltohorhma. Myöhemmin seuraava lehti-puuvaihe ja viimeisenä alueelle leviävät havupuut.

Rinnesuo

6 taulu

Soita esiintyy myös tunturien ja vaarojen rinteillä. Rinnesuot ovat yleensä avoimia, mutta myös puustoa voi esiintyä jonkin verran. Suokasvien menestyminen kaltevilla rinteillä perustuu kosteuden lisäksi siihen, että yläpuolisilla maillo tulee jatkuvasti vesiä yläpuolelta.

Veden mukana suolle virtaa myös ravinteita ja happea. Rinnesuot ovatkin usein reheviä ja läjikkaita, varsinkin yläosastaan. Runsaammat hapen saannin ansiosta hajottajien toiminta rinnesuolla on vilkasta, niinpä turvekerros ei paksuunnu yhtä nopeasti kuin aapasuilla yleensä.

Laine (Tringa) on harvinaisempi laji.

Vattukuru

7 taulu

Viime jääkausi on jättänyt jälkensä Vattukurum maaismaan. Jäätikön vetäytymisvaiheessa sulavissa patoutui jäätikön ja vaaranrinteiden vedet pääsivertä purkaukautumaan varjojen lakialueiden välistä palaneesta Suleevirtirrat kuluttivat painanteseen kurunns, ylitysuoman.

Rakkakiviot, joita myös näet Vattukurussa, ovat syntyneet veden jäätyessä ja sulassa paljaiden kalkkilojen koloissa. Jyrkillä rinteillä rakkakiviot muodostavat nk. talusrinteitä, jotka ovat erittäin vaikeakulkuisia lohkarakkoja.

Lehtomainen kangas

8 taulu

Luonnontilaisissa Pohjois-Suomen kuusi- ja mäntymetsissä on usein pötkelöitä, jotka ovat vanhoja metsiä, joissa kasvuolosuhteissa siten, että samasta metsästä voi löytyä niin karuja ja kälkäläisiä metsäliikkuja kuin myös reheviä lehtomaisia painanteita. Lehtokasvillisuutta esiintyy siellä missä maan suosaampi ravinteisuus ja suuluisa pienilmasto tarjoavat erityisen edulliset olosuhteet.

Kuusen lisäksi lehtipuita, mm. harmaaleppää esiintyy runsaasti. Varpukasveista mustikka on runsas laji, lisäksi esiintyy harvakseltaan juolukkaa, suopursua ja varkensmarjaa. Heinä- ja ruohokasveista näkyvimpiä esiintyy juhannuskesällä kukkiva metsäkurijenpöly. Rehevyyttä kasvillisuuden tuovat useat saniaislajit.

Tuore kangas

9 taulu

Tuoreen kangasmetään varjoisan kosteaa ja suhteellisen ravinteikkaasta maata peittää yhtenäisessä sammalmatto. Huonoista varjostusta kestäviä jäkälä ei juuri esiinty, lukuunottamatta vihreää levyäistä nahkakajakalaa sekä puiden rungolla kasvavia epifytyttäjäkälä.

Muutkka on tuoreen kankaan tyypillinen Puolukkaa esiintyy lähinnä mättäin kantojen ja puiden ympärillä. Sammalmaton päällä suikelelee vaaleanpunainen hemmosi tuoksuva vanamo. Varkensmarjaa, suopursua ja niidenleikkaa kasvaa siellä täällä. Paikoin kasvaa saniaisia, etenkin pieniä kolmiomaista metsämarretta. Puusto on usein sekametsä - kuusta, mäntystä ja koivua. Näistä kuusi menestyy luontaisesti parhaiten tuoreen kankaan maaperällä.

Monia tavallisia kasveja tavataan useilla metsätyypeillä. Ruohokanukka kasvaa niin tuoreilla kuin lehtomaisillakin kankaillo.

Rantakankkila (Ceras alba)

Metsämarja (Rumex acetosa)

Vanhan metsän eläimiä

10 taulu

Jotkut lintu- ja eläinlajit ovat erikoistuneet nimenomaan vanhojen luonnontilaisen metsien asukkaiksi. Vanhan metsän merkitys näille eläimille vaihtelee, mutta yleensä puusto ja pötkelöiden runsaus tekevät metsästä eläinten kannalta vanhan metsän.

Siniyristö on vanhojen metsien ravintonsa. Suomessa tämä itäinen laji elää levinneisyytensä laajalla alueella. Pääosa sen elämänsä on tehty Kuusimons seudulla, mutta myös Sytöteen alueella näitä arkoja ja piileskeleviä lintuja on tavattu.

Monet vanhassa metsässä tavattavat lajit esiintyvät myös muualla, mutta runsaslukuisimpina niitä tavataan juuri vanhoissa metsissä.

Eräs tällainen laji on metso.

Tiedätkö?

Laji 1. **Laji 2.**

Laji 3. **Laji 4.**

Laji 5.

Mitkä seuraavista väittämistä ovat oikein ja mitkä väärin?

- Metsäpalojen jälkeen paloukalle leviävät tyvät ensin omastaan havupuut.
- Yllitysuoma on usein reheviä ja paljikkaita koska yläpuolisilla maillo virtaa jatkuvasti vettä.
- Rinnesuot ovat vesien leviämisen lähtökohdat.
- Metsästä tulee toimeen vain vanhoissa metsissä.

Pohdittava

Miksi runsaasti lahoppuusta sisältävien ikimetsien säilyttäminen on tärkeää monien lahoppuusta riippuvaisien lajien säilymiselle?

Syntyisikö talousmetsän samankaltainen vanhan metsän laji jos myös niissä jätettäisiin puuta luoamaan?

Testaa tietosi -sivut

Ristikko

Vattukurum luontopolun oma ristikkö tarjoaa viisasta purtavaa vaihtokoppa laavulla nautittavaksi. Ristikön sanat liittyvät erityisesti Vattukurum ja Sytöteen luontoon ja Vattukurum opasteluista ja tästä esitteestä saa runsaasti hyviä vihjeitä.

Testaa tietosi -sivut

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----